

*Степаненко М. А., магістрантка НУБіП України (м. Київ)
Яковлева В. А., кандидат педагогічних наук, старший
викладач кафедри методики навчання та управління
навчальними закладами НУБіП України (м. Київ)*

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ НА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТТЯХ З ДИСЦИПЛІНИ МЕТОДИКА НАВЧАННЯ «ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ»

Стаття присвячена методичним особливостям вивчення дисципліни «Історія педагогіки». У ній розглядаються методичні рекомендації до організації методики проведення семінарських занять.

Ключові слова: педагогічний процес, навчальний процес, організаційні форми, методи навчання, історія педагогіки.

Статья посвящена методическим особенностям изучения дисциплины «История педагогики». В ней рассматриваются методические рекомендации к организации методики проведения семинарских занятий.

Ключевые слова: педагогический процесс, учебный процесс, организационные формы, методы обучения, история педагогики.

Постановка проблеми. Освіта складається із двох компонентів: теоретичного та практичного. Лекційні, семінарські заняття, спецкурси та консультації складають теоретичний компонент. Практичні, лабораторні заняття та педагогічна практика відповідно утворюють практичний компонент методичної освіти.

Важливою складовою університетської освіти є семінарські заняття – форма навчального заняття, при якій викладач організовує дискусію навколо попередньо визначених тем, до котрих студенти готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань. Основне завдання семінарських занять з методики навчання історії полягає у обговоренні й засвоєнні закономірностей процесу навчання історії, оволодінні культурою наукового аналізу методичних проблем, тобто сукупністю сучасних принципів, методів, прийомів та технологій навчання історії.

Дослідженню вище зазначеної організаційної форми навчання присвячені праці багатьох науковців: А. Алексюка, А. Бондар, А. Вер-бицького, С. Зінов'єва, П. Лузана, М. Фіцули та ін. Усе вищесказане підтверджує актуальність проблеми удосконалення методики підготовки та проведення семінарських занять у ВНЗ.

Мега статті – розкрити методику підготовки і проведення семінарських занять у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Під час підготовки до семінарських занять студенти повинні опанувати прийомами та методами самостійної роботи з джерелами інформації, засвоїти навички дослідної роботи.

Готуючись до семінарського заняття, слід опрацювати монографічні дослідження та наукові статті (список літератури додається), скласти конспект опрацьованих джерел та тези відповідно до сформульованих проблем, докладний план виступу, а також контрольні запитання проблемного характеру на розуміння матеріалу семінарського заняття іншими студентами.

Працюючи з науковою літературою, користуйтеся такими правилами роботи з джерелом інформації:

1) здійсніть попередній огляд матеріалу: ознайомтеся із обсягом та проблематикою, структурними частинами;

2) сформулюйте запитання до джерела: дуже часто проста трансформація назви дає можливість сформулювати адекватні запитання;

3) прочитайте текст, шукаючи відповіді на сформульовані запитання;

4) осмисліть прочитане, тобто встановіть зв'язки між новою інформацією і тією, що вже відома, спробуйте підібрати приклади до нових ідей;

5) перекажіть основний матеріал, відповідаючи на запитання, що були сформульовані перед читанням;

6) зробіть підсумковий огляд, пригадайте основні ідеї тексту та чітко сформулюйте відповіді на запитання.

Слід зазначити, що не будь-які запитання можуть сприяти найкращому засвоєнню навчального матеріалу. Необхідно уникати формулювання запитань примітивного характеру, тобто таких, що вимагають при відповіді лише невеликої напруги пам'яті (наприклад: в якому році...?)

хто винайшов...? та ін.). Уміння задавати продумані запитання – це риса, яку слід у себе виховувати на семінарських заняттях. До продуманих запитань слід віднести такі: наведіть приклад; що відбулося б, якщо...; у чому полягають сильні та слабкі сторони...; яким чином впливає на...; поясніть, чому...; поясніть, як...; чому важливо...; який аргумент можна навести проти...; який є кращим та чому...; погоджуєтеся ви із твердженням, що...; як, на вашу думку, подивився б... на проблему...? та ін.

Робота над складанням плану-конспекту та плану доповіді потребує ретельної праці з боку студента, вимагаючи залучення певних прийомів обробки інформації. Осмислене навчання потребує використання систематичних процесів для кодування та зберігання інформації у довготривалій пам'яті і для вилучення її звідти. Ці процеси називаються "метакогнітивними", тому що вони представляють собою способи набуття думок, а не самі думки [5].

До таких способів відносяться: резюмування (узагальнення); уточнення (конкретизація); схематизація та організація. Резюмування – це спосіб вилучення основної ідеї частини або цілого тексту. Уточнення є протилежним процесом, оскільки збагачує абстрактне положення конкретними прикладами, ілюстраціями, кресленням, аналогією та ін. Схематизація уявляє собою рамки або код для структурування інформації для того, щоб її можна було і зрозуміти, і зберегти у пам'яті. Організація як метакогнітивний процес передбачає надання матеріалу певної структури, а не знаходження вже існуючої структури у самому матеріалі.

Потужним засобом засвоєння навчального матеріалу виступають графічні

систематизатори (інколи їх називають "понятійними схемами") – це просторові побудови, що вимагають від читача виявлення глибинної структури матеріалу, що вивчається. Інколи найкращим способом зрозуміти певну тему є представлення інформації у вигляді лінійної послідовності. Цей спосіб слід використовувати, коли структура поданої інформації наближається до лінійної. Наприклад, формування умінь здійснюється у певній послідовності: 1) інформація про новий спосіб діяльності (мета та порядок дій); 2) виконання вчителем разом з учнями нового способу діяльності; 3) самостійне виконання учнями нового способу діяльності; 4) систематичне тренування. Цей алгоритм діяльності вчителя є не що інше, як ряд подій, що слідує одна за одною в суворо упорядкованій часовій послідовності. Просте лінійне представлення цих подій адекватно відбиває усю необхідну інформацію [4, с. 34].

Інформація, з якою доводиться мати справу, найчастіше більш складна, ніж прості лінійні ланцюжки. Альтернативним способом представлення інформації виступає зображення її у формі ієрархії, або ієрархічного дерева. У цьому випадку інформація упорядковується відповідно до правил класифікації. Правила класифікації визначають, частиною або різновидом чого є даний об'єкт. Наприклад, зміст історико-педагогічної освіти складається із наступних компонентів: 1) інформація про закони, теорії та факти; 2) інформація про сталі способи діяльності, що втілюється в уміннях та навичках; 3) досвід творчої діяльності; 4) досвід емоційно-ціннісного ставлення. Дану інформацію можна представити у вигляді ієрархічного дерева (див. схему 1.).

Схема 1. Ієрархічне дерево змісту історико-педагогічної освіти

Такий спосіб підготовки до семінарського заняття дозволить усвідомити логічну структуру навчального матеріалу, сприятиме повному, міцному, свідомому та глибокому засвоєнню змісту курсу.

Порядок роботи на семінарському занятті. Семінарські заняття проводяться у формі бесіди, рецензування та обговорення рефератів, доповідей, передбачають дискусію з вузлових питань теми. На виступ студента з доповіддю на семінарському занятті відводиться до 10 хвилин. Доповідь повинна бути логічно завершеним, обґрунтованим і систематизованим викладом наукового питання, тобто необхідно чітко зазначити методичну проблему, сформулювати 2-3 проблемні запитання до аудиторії, зазначити способи розв'язання методичної проблеми, дату оцінку ефективності способів розв'язання [2, с. 26].

Будь-яке твердження повинно бути обов'язково доведене, спиратися на аргументи. Виступ із доповіддю підлягає обговоренню у студентській групі та рецензуванню. Для реалізації даного порядку роботи студенти повинні підготувати дискусійні запитання доповідачу, брати участь в обговоренні, рецензувати доповідь.

Отримані студентами оцінки за окремі семінарські заняття враховуються при виставленні підсумкової оцінки з даної навчальної дисципліни. Опанування матеріалом семінарських занять у повному обсязі є обов'язковим для кожного студента. У випадку неготовності або пропуску семінару (незалежно від причин) студент зобов'язаний самостійно опрацювати відповідну тему.

Рекомендації до організації самостійної роботи студентів.

Саме самостійна робота набуває все більшого значення й актуальності сьогодні, оскільки обсяг навчального матеріалу досить значний, і не все можна встигнути розглянути під час аудиторних занять. Отже, правильна організація власної самостійної роботи з боку студента є важливою запорукою успішного навчання і ефективного засвоєння ним знань.

Метою самостійної роботи є вироблення практичних навичок опрацювання спеціальної літератури та інших матеріалів, необхідних для належного засвоєння предмета навчальної дисципліни, а також

для розвитку сталих умінь до самостійного вивчення і викладання одержаної інформації.

Самостійна робота є основним засобом засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять, без участі викладача. Тільки під час самостійної роботи студент має можливість розвинути пізнавальні та виконавчі здібності, пам'ять, самостійне мислення, наполегливість і, головне, виробити вміння самостійного здобуття знань.

Під час самостійної роботи краще за все проявляються індивідуальні особливості студента, його здібності та нахили.

Самостійна робота студента забезпечується системою навчально-методичних засобів, необхідних для вивчення навчальної дисципліни чи окремої теми: підручниками, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій викладача тощо. Серед них значне місце посідає саме методичні матеріали, завдання та вказівки викладача, а також рекомендована спеціальна література.

Самостійна робота студента над засвоєнням навчального матеріалу може виконуватися у бібліотеці, навчальному кабінеті або комп'ютерному класі університету, а також у домашніх умовах.

Головне у правильній організації самостійної роботи – її планування, яке, в принципі, вже задане робочою програмою навчальної дисципліни. Приступаючи до самостійного вивчення матеріалу насамперед треба уважно ознайомитися з джерелами, що рекомендуються до кожної теми, розподілити питання на більш та менш складні. Виконуючи самостійну роботу студент повинен законспектувати основний зміст теми, при цьому уникаючи механічного переписування джерел. Окрім слід виділяти основні теоретичні положення, ключові слова, спеціальні терміни і поняття.

Самостійна робота студента повинна розпочинатися ще до початку лекційних занять, тобто слід активно використовувати систему упереджувального читання підручників та навчальних посібників. Це дозволяє закласти теоретичну базу для більш глибокого сприйняття інформації під час лекції.

Під час самостійної роботи студенту пропонуються наступні види завдань для опанування матеріалу з конкретної теми курсу:

Питання педагогіки

- вивчити матеріал теми;
- скласти термінологічний словник;
- продумати відповіді на питання для самоконтролю;
- підготувати тези виступу на семінарські заняття;
- підготувати реферат з рекомендованих тем;
- виконати завдання, передбачені робочою програмою навчальної дисципліни.

Самостійна робота носить суцільно індивідуальний характер, однак можливе й колективне осмислення та вивчення навчального матеріалу. Однією з таких форм є проведення самостійної роботи студентів під керівництвом викладача, яке проводиться відповідно до розкладу навчальних занять, з метою підвищення рівня підготовки студентів, ознайомлення їх з нормативно-правовими актами та отримання необхідної допомоги з боку викладача щодо теоретичних положень теорії держави і права чи аспектів їх практичного застосування.

Перевірка виконання самостійної роботи проводиться викладачем на семінарських заняттях, а також вноситься на підсумковий контроль поряд з навчальним матеріалом, який опрацьовувався при проведенні аудиторних навчальних занять.

Інтелектуальному потенціалу держави, який відповідав би світовому рівневі, необхідні спеціалісти з розвинутими власними творчими, дослідницькими здібностями, котрі володіють методологією пізнання, науковими методами самостійного розв'язання дослідницьких педагогічних завдань, обізнані новітніми педагогічними та інформаційними технологіями як у вітчизняній, так і зарубіжній теорії і практиці шкільної освіти [5, с. 2].

Йдеться про принципово нові виховні цілі, що передбачають досягнення сучасних рівнів освіченості окремої особистості та суспільства в цілому. Вищій педагогічній школі в цьому плані відводиться особлива роль, оскільки саме вона покликана підготувати педагогічні кадри для загальноосвітньої, професійної і вищої школи на рівні сучасних вимог суспільства. Основна мета полягає в підготовці педагога, здатного забезпечити всебічний розвиток особистості, формування її розумових, фізичних і естетичних здібностей, високих моральних якостей, збагачення на цій основі

інтелектуального, творчого та культурного потенціалів суспільства.

Освіту можна вважати спрямованою на забезпечення інтересів особистості, якщо вона спроможна розв'язати такі завдання, як: гармонізувати відношення людини з природою шляхом усвідомлення сучасної наукової картини світу; стимулювати інтелектуальний розвиток і збагачення мислення, творчості шляхом засвоєння сучасних методів і засобів наукового пізнання; домогтися успішної соціалізації людини через занурення її в культуру, в тому числі, техногенну, а також комп'ютеризоване середовище; навчити людину жити, створити умови для її безперервної освіти в умовах насиченого активного інформаційного середовища; надати можливості для набуття широкої базової вищої освіти, яка дозволить достатньо швидко перемикатися на суміжні галузі професійної діяльності.

Для сучасного періоду характерним є зростання об'єму необхідної інформації, з одного боку, і скорочення кількості годин на аудиторне засвоєння дисциплін шляхом винесення значної частини матеріалу на самостійне опрацювання – з іншого. Виникає явне протиріччя між стрімким зростанням технічних можливостей людства і традиційними методичними системами навчання гуманітарних дисциплін. Особливо актуальною ця проблема стає для підготовки майбутнього вчителя в умовах входження України в Європейський освітній простір, зміни акцентів у вітчизняній освітній політиці. Тим більше, що потенційні можливості виховних технологій і, зокрема, застосування інформаційно-комунікаційних технологій і, зокрема, застосування інформаційно-комунікаційних технологій в реалізації нової освітньої парадигми до цього часу ще глибоко не досліджені. Тому обґрунтування педагогічних умов оптимізації використання традиційних і інформаційно-комунікаційних технологій у процесі опанування педагогічного циклу дисциплін і, зокрема, історії педагогіки як складової фундаментальної педагогічної підготовки майбутнього вчителя, на нашу думку, є актуальним і своєчасним.

Курс історії педагогіки є невід'ємним елементом формування світогляду і професійної компетентності майбутнього вчителя, складним для засвоєння, тому що вимагає опрацювання великих обсягів

інформації. В зв'язку з цим виникає загроза того, що із збільшенням об'єму інформації вивчення курсу у найближчому майбутньому носитиме реферативний характер.

Курс «Історія педагогіки» допоможе зосередити увагу студентів на показі шляхів і засобів реалізації нових концепцій освіти, формуванню активної творчої особисті майбутнього вчителя початкової ланки освіти; розробці нових підходів до оволодіння знаннями; створенню нових ефективніших засобів, методів і форм навчання і виховання дітей; проектуванню розвивальних педагогічних процесів.

Кінцевим основним і побічним продуктом навчально-професійної діяльності з курсу повинні бути: розвиток пізнавальної й професійної мотивації; прояв професійного ставлення до матеріалу; професійна компетентність й озброєність (уміння, навички); широка інформованість у проблемі; творче мислення; особистісні якості (спостережливість, допитливість, позитивні якості спілкування, моральна гуманістична спрямованість).

Висновки. На жаль, як показують дослідження, традиційне навчання має певні недоліки: 1) усереднений загальний темп вивчення матеріалу; 2) єдиний усереднений обсяг знань, що засвоюють студенти; 3) питома вага знань, що отримують студенти в готовому вигляді через викладача без опори на самостійну роботу; 4) недостатне сприйняття викладачем, чи засвоїли студенти навчальний матеріал; 5) домінування словесних методів викладання матеріалу, що створює об'єктивні передумови розсіювання уваги; 6) складність самостійної роботи учнів з підручником; 7) домінування навантаження на пам'ять студентів, тому що необхідно відтворювати навчальний матеріал; (в кого пам'ять краща, той більш успішно відтворює, але у майбутній професійній діяльності ці методи заучування і точного відтворення інформації не застосовуватимуться); 8) студент не підготовлений до тих форм роботи, які зустрічаються у професійній практиці (вміння знаходити необхідну інформацію для певного виробничого рішення, вміння знаходити самостійне творче рішення в складних становищах).

Література

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України / А.М. Алексюк. – К. : Либідь. 1998. – 560 с.
2. Бондар А.Д. Семінарське заняття у вищій школі / А.Д. Бондар. – К., 1984. – 74 с.
3. Закон України «Про вищу освіту». – К.: Наукметодцентр аграрної освіти, 2002. – 69 с.

*Stepanenko M.A., master student
Yakovleva V.A., Ph.D., Senior lecturer*

GUIDELINES ON THE ORGANIZATION OF THE SEMINARS ON THE DISCIPLINE TRAINING TECHNIQUE "HISTORY OF EDUCATION"

Article is devoted to methodological features of the study subject "History of Education." It considered guidelines for the organization of seminars techniques. It reveals how to prepare for seminars that will realize the logical structure of the educational material, promote full, solid, conscientious and thorough assimilation of course content. reveals how to prepare for seminars that will realize the logical structure of the educational material, promote full, solid, conscientious and thorough assimilation of course content, independent work is the primary means of learning student educational material in time, free mandatory training classes without teacher. Only during independent work of the student has the opportunity to develop cognitive and executive abilities, memory, independent thinking, perseverance and, importantly, the ability to develop self-knowledge retrieval.

Key words: teaching process, to educational material aching, organizational forms, teaching methods, history of pedagogy.